

Міністерство освіти та науки України
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

К. В. Бєлоконь
О. В. Матухно

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності
G2 «Технології захисту навколишнього середовища»
освітньо-професійної програми
«Технології захисту навколишнього середовища»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 3 від 30.09.2025

Запоріжжя
2025

УДК 502.172:32 (076)
Б 435

Бєлоконь К. В., Матухно О. В. Стратегічна екологічна оцінка : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності G2 «Технології захисту навколишнього середовища» освітньо-професійної програми «Технології захисту навколишнього середовища». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 45 с.

У методичних вказівках до практичних занять «Стратегічна екологічна оцінка» викладено навчально-методичні матеріали щодо опанування практичного курсу та наведено завдання до самостійної роботи.

Методичні вказівки призначені для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності G2 «Технології захисту навколишнього середовища», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Технології захисту навколишнього середовища».

Рецензент

Д. В. Прутцьков, доктор хімічних наук, професор, професор кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки

Відповідальний за випуск

Ю. О. Бєлоконь, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. СКЛАДАННЯ АЛГОРИТМУ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ.....	6
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. РОБОТА З БАЗОЮ ДАНИХ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ..	12
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ	17
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. ПРОЦЕДУРА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СТРАТЕГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО МАЮТЬ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	24
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ЗВІТІВ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ ДЛЯ МІСТ І РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	33
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. РОЗРОБКА СУПРОВІДНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДО ПРОЦЕДУРИ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ	37
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	41
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	42

ВСТУП

Вивчення дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» (СЕО) є необхідним елементом у процесі підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра зі спеціальності G2 «Технології захисту навколишнього середовища».

Метою вивчення навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з методологічними, нормативно-правовими та методичними засадами стратегічної екологічної оцінки, особливостями її практичної реалізації в Україні та інших країнах, забезпечення формування навичок застосування еколого-правових норм у процедурі СЕО, оволодіння методикам організації, проведення СЕО вдосконалення системи знань в контексті превентивних природоохоронних заходів.

Ознайомлення з процедурою СЕО дасть змогу фахівцям різного профілю оцінити усі можливі негативні наслідки під час реалізації документів державного планування, попередити великі бюджетні витрати для ліквідації наслідків, пропонувати найкращі варіанти досягнення цілей документів державного планування із дотриманням принципів сталого розвитку, виявляти недоліки прийнятих документів, які перешкоджають досягненню поставлених цілей та гарантується внесення змін до них.

Оволодіння базовими знаннями СЕО є необхідною складовою реалізації діяльності в сфері управління довкіллям та інтеграції екологічної політики держави в інші галузеві політики, розуміння особливостей впровадження в Україні європейської моделі СЕО. Оволодіння базовими знаннями та навичками в сфері стратегічної екологічної оцінки допомагатиме фахівцям у різних галузях ухвалювати екологічно правильні рішення з метою зменшення негативного впливу на довкілля чи запобігти значному впливу на нього. СЕО є практичним інструментами для реалізації Концепції сталого розвитку через урахування екологічних аспектів у процесах ухвалення рішень політичного, економічного й соціального характеру, що має на меті вчасно запобігти екологічно несталим варіантам розвитку та помилкам, що виникають під час планування через нехтування охороною довкілля й здоров'ям населення.

Обізнаність здобувачів вищої освіти з основними положеннями стратегічної екологічної оцінки необхідна для їх становлення як висококваліфікованих фахівців, які б володіли багажем знань в галузі функціональних взаємозв'язків між господарською діяльністю людини і компонентами природних екосистем, вміли організувати екологічно безпечне виробництво.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» є ознайомленням з головними аспектами, нормативною базою, державним регулюванням та управлінням у галузі стратегічної екологічної, методологією здійснення СЕО.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» здобувач вищої освіти повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

- встановлювати процедури та сприяти плануванню природоохоронних заходів впродовж всього життєвого циклу продукції;
- застосовувати принципи промислового планування на різних рівнях управління та вміти проводити екологічні дослідження з проблем територіально-просторового планування;
- оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на стан довкілля та людину;
- застосовувати здобуті знання в процесі проведення СЕО відповідних стратегій, програм і планів національного, регіонального та галузевого рівнів.
- вміти працювати з формами супровідної документації до процедури СЕО.

Вивчення дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» базується на знаннях, отриманих з таких навчальних дисциплін: «Технології захисту атмосфери і водних екосистем», «Екологічна та техногенна безпека промислових об'єктів та технологій», «Технології утилізації та управління відходами», а здобуті знання будуть використовуватись у процесі підготовки кваліфікаційної роботи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1. СКЛАДАННЯ АЛГОРИТМУ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Мета роботи: ознайомитись з основними етапами алгоритму здійснення стратегічної екологічної оцінки, а також набуття знань про СЕО та алгоритм складання СЕО.

Короткі теоретичні відомості

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є «Протокол про стратегічну екологічну оцінку» (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та «Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище» (Директива ЄС про СЕО), імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає СЕО у процедурному аспекті: СЕО – це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Водночас важливе значення має змістовне визначення: СЕО – систематичний процес виявлення ймовірних екологічних наслідків пропонованих стратегій, планів і програм, їх урахування під час ухвалення рішень, які стосуються цих стратегій, планів і програм.

Відповідно до цього визначення метою СЕО є сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття стратегій, планів і програм для забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння збалансованому (сталому) розвитку. Інакше кажучи, мета СЕО – зробити стратегії, плани і програми більш «зеленими», тобто зменшити їхній негативний вплив на довкілля, здоров'я населення, а також збільшити позитивний вплив (покращити стан довкілля та здоров'я населення).

Для забезпечення ефективності здійснення СЕО рекомендується дотримуватися таких методологічних принципів:

- СЕО має бути частиною процесу розроблення проєкту ДДП, а процес

стратегічного планування має базуватися на інтеграції економічних, соціальних, екологічних цілей і завдань розвитку територіальних громад;

- SEO рекомендується проводити на ранніх етапах процесу розроблення проєкту ДДП (до подання його для ухвалення), коли розглядаються всі альтернативи та варіанти дій;

- під час проведення SEO варто сконцентруватися на основних екологічних проблемах і питаннях, які виникають на певній стадії процесу розроблення ДДП, що допоможе провести SEO компетентно, своєчасно та з найменшими витратами;

- у процесі здійснення SEO доцільно оцінити обґрунтоване коло альтернатив і визначити найоптимальніший сценарій для забезпечення максимально можливого рівня збереження довкілля та здоров'я населення;

- у процесі здійснення SEO доцільно створити можливості для участі громадськості, починаючи з ранньої стадії процесу, коли ще існують альтернативні варіанти;

- під час проведення SEO доцільно використовувати адекватні, прості та доступні аналітичні методи (використання складних методів може ускладнити завдання і не даватиме практичних результатів); збір інформації варто здійснювати лише в тому обсязі та з тим ступенем деталізації, які потрібні для ухвалення обґрунтованого рішення.

Для того, щоб досягти мети SEO, слід дотримуватися зазначених принципів у їх сукупності. Це дасть можливість організувати якісний процес SEO, який відповідатиме вимогам національного і міжнародного законодавства щодо SEO.

Багато видів планованої людської діяльності можуть мати вплив на довкілля та здоров'я населення. Проте SEO необхідно застосовувати головним чином до тих стратегічних ініціатив, реалізація яких матиме суттєві екологічні наслідки. Тому процес SEO починається з попередньої оцінки (скринінгу) – оцінки необхідності застосування SEO до конкретної стратегії, плану чи програми. Результатом проведення попередньої оцінки має бути визначення того, чи потрібно проводити SEO для того чи іншого ДДП.

Директива ЄС про SEO та Протокол про SEO передбачають проведення попередньої оцінки (скринінгу) планів і програм. Така попередня оцінка дає можливість зосередити зусилля та ресурси на тих стратегічних ініціативах, які потенційно можуть призводити до суттєвих негативних наслідків для довкілля чи здоров'я населення, і виключити зі сфери застосування SEO ініціативи з незначними впливами.

Закон не передбачає проведення попередньої оцінки (скринінгу) планів і програм.

Законом визначено, що SEO обов'язково проводиться щодо проєктів ДДП, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме

реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій і об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Відповідно до статті 2 Закону СЕО не проводиться для:

1. проєктів ДДП, що стосуються виключно національної оборони або дій у разі надзвичайних ситуацій;
2. бюджетів, бюджетних програм і фінансових планів;
3. програм економічного й соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст, сіл, селищ на короткостроковий період (цей критерій діятиме до 1 січня 2020 року).

Відповідно до статті 9 Закону етапами здійснення СЕО є:

- 1) визначення обсягу СЕО;
- 2) складання звіту про СЕО;
- 3) проведення громадського обговорення та консультацій;
- 4) врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій;
- 5) інформування про ухвалення ДДП;
- 6) моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у т. ч. для здоров'я населення.

Завдання

Завдання 1. Ознайомитися із Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» за посиланням <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.

Завдання 2. Визначити функції суб'єктів в процедурі стратегічної екологічної оцінки, що описані в вищезгаданому Законі України «Про СЕО». Заповнити таблицю 1.

Таблиця 1 – Функції суб'єктів в процедурі СЕО

Суб'єкти СЕО	Функції в процедурі СЕО
Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розроблення документів державного планування та здійснює загальне керівництво із контроль за їх виконанням, або інший визначений законодавством замовник документів державного планування (далі – замовник)	<i>Приклад:</i> - забезпечує здійснення СЕО проєкту документа державного планування; - здійснює інформування та забезпечує вільний доступ до інформації у процесі СЕО; - забезпечує своєчасні та ефективні можливості для участі громадськості в СЕО проєкту державного планування;

Суб'єкти СЕО	Функції в процедурі СЕО
	- враховує в документі державного планування звіт про СЕО, результати громадського обговорення й консультацій, а також результати транскордонних консультацій; - здійснює у межах компетенції моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, в тому числі для здоров'я населення; - забезпечує фінансування здійснення СЕО. Забезпечує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки, інформацією, необхідною для проведення транскордонних консультацій, у тому числі переклад відповідних документів.
Фізична або юридична особа, яка може залучатися замовником до виконання СЕО чи окремих її етапів (далі – виконавець)	
Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки (далі – Мінприроди)	
Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я (далі – МОЗ)	
Обласні, Київська, Севастопольська міські державні адміністрації (підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я), органи виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я (далі – місцеві органи)	

Суб'єкти СЕО	Функції в процедурі СЕО
Одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади (далі – громадськість)	
Держава, на яку ймовірно поширяться транскордонні екологічні наслідки виконання документі державного планування, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення (далі – зачеплена держава)	
Держава, під юрисдикцією якої здійснюється розроблення документів державного планування	

Завдання 3. Визначити етапи алгоритму здійснення стратегічної екологічної оцінки згідно із статтею 9 Закону «Про СЕО». Вказати назви етапів 3-6.

- 1-й етап: *визначення обсягу СЕО*
- 2-й етап: *складання звіту про СЕО*
- 3-й етап:
- 4-й етап:
- 5-й етап:
- 6-й етап:

Завдання 4. Заповнити таблицю 2 «Етапи здійснення стратегічної екологічної оцінки».

Таблиця 2 – Етапи здійснення стратегічної екологічної оцінки

Етап	Опис
Визначення обсягу СЕО	<i>Приклад заповнення:</i> Після того, як встановлено, що ДДП вимагає здійснення СЕО, доцільно визначити обсяг СЕО. Визначення обсягу СЕО дозволяє сфокусувати звіт про СЕО на важливих питаннях охорони довкілля, у тому числі для здоров'я населення, для громадськості та заінтересованих сторін.

Етап	Опис
Складання звіту про СЕО	
Проведення громадського обговорення	
Консультації із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами	
Транскордонні консультації	
Врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій	
Інформування	

Завдання 5. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Який закон регламентує процедуру стратегічної екологічної оцінки в Україні?
2. Хто забезпечує здійснення стратегічної екологічної оцінки під час розроблення документа державного планування?
3. Назвіть основні етапи здійснення СЕО згідно із статтею 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».
4. Що включається в документ державного планування відповідно до результатів стратегічної екологічної оцінки?
5. Який етап стратегічної екологічної оцінки передбачає моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля та здоров'я населення?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2. РОБОТА З БАЗАМИ ДАНИХ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Мета роботи: ознайомитись з основними базами даних, ресурси яких можуть бути застосовані при здійсненні процедури СЕО, а саме: Національної онлайн-платформи «ЕкоСистема», з інформаційними системами Державної служби геології та надр України, Державного агентства водних ресурсів України, Публічною кадастровою картою, картою Смарагдової мережі (Emerald Network) та іншими вітчизняними та іноземними електронними ресурсами з питань екології, природокористування та захисту довкілля.

Короткі теоретичні відомості

Єдина **екологічна платформа «ЕкоСистема»** (далі – ЕкоСистема) – загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система забезпечення доступу до екологічної інформації та її мережа, що забезпечує створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону, захист інформації, а також електронну взаємодію між фізичними та юридичними особами, фізичними особами - підприємцями, суб'єктами надання адміністративних послуг, суб'єктами надання публічних (електронних публічних) послуг, центрами надання адміністративних послуг з метою отримання адміністративних та інших публічних (електронних публічних) послуг у сфері охорони навколишнього природного середовища.

«ЕкоСистема» <https://eco.gov.ua/> – єдина загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система, інтегрована з порталом «Дія». Вона була запущена у тестовому режимі у травні 2021 року. У жовтні 2021 року Уряд постановою №1065 надав їй офіційного статусу.

«ЕкоСистема» вже містить 7 онлайн послуг, 66 реєстрів відкритих екологічних даних, 3 інтегровані інформаційні ресурси: Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду, сайт wownature.in.ua та Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів.

Інформаційна система Державної служби геології та надр України. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Порядку ведення, функціонування та доступу до інформації єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами», розроблену на виконання Закону України від 01.12.2022 № 2805-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами».

Створення єдиної державної електронної геоінформаційної системи (ЄДЕГС) користування надрами є продовженням процесу діджиталізації галузі. ЄДЕГС об'єднує відповідні ресурси і реєстри у єдину систему, допомагає оптимізувати вирішення завдань, пов'язаних із надрокористуванням,

зменшивши часові та фінансові витрати на інформаційно-пошукові, розрахункові та аналітичні роботи.

Інформаційна система Державного агентства водних ресурсів України. Інформаційна система «Портал е-послуг Державного агентства водних ресурсів України» (далі – Портал) створена з метою надання адміністративних послуг в електронному вигляді, електронної взаємодії Державного агентства водних ресурсів України (далі – Держводагентство) із фізичними та юридичними особами через мережу Інтернет та надання доступу до відомостей інформаційного ресурсу «Реєстр дозволів на спеціальне водокористування», «Реєстр водокористувачів».

Інформаційна система Портал розміщується за адресою: <https://e-services.davr.gov.ua> та містить інформацію (відомості) у сфері видачі дозволів на спеціальне водокористування.

Портал є офіційним сервісом Держводагентства, працює цілодобово у режимі он-лайн та є доступним усім користувачам мережі Інтернет. Користувачами Порталу є будь-які фізичні або юридичні особи, які пройшли процедуру ідентифікації та автентифікації на Порталі із використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації id.gov.ua.

Портал складається із двох функціональних частин: відкрита (загальнодоступна) та приватна – особистий робочий простір.

Публічна кадастрова карта. На початку 2013 року в нашій країні, для загального користування, було відкрито повний доступ до Національної кадастрової системи, а саме одного з її основних напрямків – публічної кадастрової карти. Такий крок є значним досягненням у сфері земельних відносин, він дозволить остаточно сформувати кадастрову карту та підвищити гарантії прав власності на землю. Розробка та побудова сучасної кадастрової системи дозволить відчутно скоротити терміни виконання різних операцій із земельними ділянками, значною мірою знизити рівень корупції у цій сфері та як результат скоротити витрати громадян.

Публічна кадастрова карта України містить основні дані про ділянки, які були включені до українського земельного кадастру. До таких ділянок відносяться всі землі сільгосппризначення, а також земельні ділянки, передані громадянам в особисте користування, які розташовані як у межах, так і за межами населених пунктів. На вкладці Шари ви можете обрати інформацію, яку буде відображати Кадастрова карта України, а саме:

1. Базові шари
2. Шари кадастру
3. Шари аналітичні
4. Лісовий кадастр
5. Природно-заповідний кадастр
6. Кадастр корисних копалин
7. Посіви
8. Енергетика
9. Шари на карті кадастру

Публічна кадастрова карта України має онлайн-сервіси за допомогою яких ви зможете:

- перевірити інформацію про ділянку, включену до Державного земельного кадастру, та виявити можливі невідповідності;
- надіслати через форму зворотного зв'язку заяву, якщо вами будуть виявлені якісь невідповідності, або сама ділянка буде відсутня в кадастрі за наявності кадастрового номера;
- замовити витяг з державного земельного кадастру про земельну ділянку;
- замовити витяг про нормативно-грошову оцінку земельної ділянки;
- переглянути інформацію про право власності та дійсні права на ділянку.

Карта Смарагдової мережі (Emerald Network). Донедавна сучасну карту меж Мережі Емеральд (Смарагдової мережі) можна було побачити лише на розробленому нами сайті emerald.net.ua. В грудні 2019 року до Мережі включили 106 нових українських територій (майже 1,5 мільйона гектарів).

Усі ці території важливі для рідкісних у Європі видів та природних оселищ. Дуже важливо, що чимало оселищ, наприклад, більшість степових, охороняються переважно в Україні, адже абсолютна більшість країн, які є сторонами Бернської конвенції, не мають степових територій. Степові поди, відслонення крейди та крейдянні бори були включені до Резолюції 4 за пропозицією України, оскільки в інших країнах Європи, окрім росії, ці типи оселищ відсутні.

Проте відсутність Смарагдових меж на державних онлайн ресурсах донедавна давала недоброзичливцям привід публічно висловлювати сумніви в тому, чи дійсно створені ті чи інші смарагдові території. У результаті, інформацію про «смарагдовий» статус територій не включали до звітів з Оцінки впливу на довкілля (ОВД). Так, наприклад, сталося зі Звітом ОВД Боярської лісодослідної станції, що стало причиною надання негативного висновку Міністерством захисту довкілля та енергетики.

Тепер, Смарагдові межі розміщені на Публічній кадастровій карті України, всі вони – частина Державного земельного кадастру.

Завдання

Завдання 1:

- ознайомитись з національною онлайн-платформою «ЕкоСистема». Передивитись ролик «Як користуватися електронними сервісами вебпорталу «ЕкоСистема»: <https://www.youtube.com/watch?v=iZyXflfemq4>.
- визначити та вказати кількість послуг (електронних сервісів), що запропоновано на поточний час національною онлайн-платформою «ЕкоСистема».

Завдання 2:

- ознайомитись з інформаційною системою Державної служби геології та надр України (<https://www.geo.gov.ua/>).

- ознайомитися з інформацією про спеціальні дозволи на користування надрами <https://www.geo.gov.ua/derzhheonadra-vidkryvaiut-dani/> .

- ознайомитись з інтерактивними картами <https://www.geo.gov.ua/geologichna-galuz/geologichni-karty/>.

- зробити та додати знімки екрану з зазначенням можливостей ресурсу.

Завдання 3:

- ознайомитись з інформаційною системою Державного агентства водних ресурсів України (<https://www.davr.gov.ua/>);

- ознайомитись з інформацією щодо Державного водного кадастру <http://geoportal.davr.gov.ua:81/>;

- ознайомитись з інформацією щодо моніторингу та оцінкою якості водних ресурсів (<http://monitoring.davr.gov.ua/EcoWaterMon/GDKMap/Index>);

- надати інформацію щодо якості водного об'єкту у будь-якому обраному створі в табличнографічному вигляді.

Завдання 4:

- ознайомився з Публічною кадастровою картою <https://map.land.gov.ua> або сайт <https://land.gov.ua/> .

- ознайомитися з відео «Що таке Публічна кадастрова карта та як нею користуватися?» (<https://www.youtube.com/watch?v=8Ck0-k41g4c>); «Публічна кадастрова карта. Як користуватись? Пошук вільної земельної ділянки.» (<https://www.youtube.com/watch?v=OUSLFkGhjHs>).

- зробити та додати знімки екрану з зазначенням можливостей ресурсу.

Завдання 5:

- ознайомитись з картою Смарагдової мережі (Emerald Network) (<http://emerald.net.ua/>);

- ознайомитись із схемою розміщення затверджених та номінованих на затвердження територій Смарагдової мережі України;

- зробити та додати знімки екрану з зазначенням можливостей ресурсу.

Завдання 6.

- ознайомитися з наборами відкритих даних на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (<https://mepr.gov.ua/diyalnist/vidkryti-dani/>)

- підготувати письмовий висновок, де визначити, на яких етапах СЕО може бути застосована перерахована у завданнях 1-6 екологічна інформація.

Завдання 7. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Як знайти та отримати інформацію про конкретне родовище корисних копалин за допомогою інформаційних систем Державної служби геології та надр України?
2. Яким чином можна використати Публічну кадастрову карту для визначення меж земельних ділянок, що знаходяться під охороною?

3. Які дані можна знайти на національній онлайн-платформі «ЕкоСистема», і як їх використовувати для моніторингу екологічної ситуації в Україні?
4. Опишіть процес пошуку інформації про водні ресурси України за допомогою інформаційних систем Державного агентства водних ресурсів України.
5. Які кроки потрібно виконати, щоб отримати інформацію про території Смарагдової мережі (Emerald Network) та їх екологічне значення за допомогою відповідної карти?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3. ЗАСТОСУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Мета роботи: ознайомитись з алгоритмом проведення SWOT-аналізу та навчитися виконувати SWOT-аналіз.

Короткі теоретичні відомості

SWOT-аналіз – це один з найпопулярніших і найефективніших методів, який дозволяє швидко проаналізувати поточний стан, тактичні і стратегічні перспективи індивідуумів, бізнесів, інституцій, організацій і громад, навіть певних аспектів функціонування держави.

Сфера застосування SWOT-аналізу є надзвичайно широкою, адже він є одною з форм категоризації явищ, яка є фундаментальним когнітивним процесом, притаманним людській природі. Коли ми намагаємось щось з'ясувати і передбачити, ми відносимо явища, які нас оточують, до зрозумілих категорій і отримуємо у такий спосіб можливість зрозуміти ситуацію, в якій знаходимось.

SWOT-аналіз виник у 1960-1970-ті роки як інструмент планування діяльності компаній. За роки існування його техніка була удосконалена і розширена. Сьогодні її застосування є майже зв'язковим елементом формування стратегій у поєднанні з іншими методами. Відповідно до законодавства України SWOT-аналіз є обов'язковим елементом розробки стратегій регіонального розвитку.

SWOT є скороченням чотирьох англійських слів: Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (можливості), Threats (загрози).

Сильні і слабкі сторони – це контрольовані внутрішні фактори, можливості і загрози – неконтрольовані зовнішні. Внутрішні і зовнішні фактори можуть бути як позитивними (відповідно, сильні сторони і можливості), так і негативними (слабкі сторони, загрози).

Основна частина SWOT-аналізу – визначення факторів різних категорій: внутрішні позитивні (сильні сторони), внутрішні негативні (слабкі сторони), зовнішні позитивні (можливості), зовнішні негативні (загрози).

Коли ми це зробимо, ми зможемо сформулювати за певними методиками цілі і завдання стратегічного розвитку. Як ми визначаємо фактори? Словами, які максимально точно описують явище або його певний аспект. Напрацьовані різні підходи до того, як це зробити краще. Загальний підхід – це залучення до аналізу не тільки осіб, що приймають рішення, але й широке коло людей, які мають інтерес у розвитку громади і знають, що відбувається у сфері їх компетенції.

Колективна робота над формулюванням факторів здійснюється, зазвичай, під час організованих колективних обговорень та анкетування.

Основний зміст SWOT-аналізу – це заповнення таблиць відповідно до розподілу аспектів в урядовій методиці. Кожна таблиця має вигляд:

Сильні сторони (внутрішні притаманні фактори)	місце	Слабкі сторони (внутрішні притаманні фактори)	місце
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	
Можливості (зовнішні неконтрольовані фактори)	місце	Загрози (зовнішні неконтрольовані фактори)	місце
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	

Виходячи з досвіду, оптимальна кількість факторів в кожній клітинці дорівнює п'яти. Однак на етапі заповнення не обов'язково себе обмежувати. Подальша обробка таблиць дозволить знайти правильне формулювання, щоб охопити все коло важливих ідей, користуючись обмеженою кількістю формулювань.

Методика передбачає встановлення зв'язку між внутрішніми (сильними і слабкими сторонами) та зовнішніми (можливостями і викликами) факторами, що мають стратегічне значення для розвитку регіону. У такий спосіб формуються порівняльні переваги, виклики та ризики, на основі яких здійснюється визначення і вибір стратегічних та оперативних цілей і завдань розвитку регіону.

Визначені зв'язки заносять до аналітичної таблиці з метою створення наочної основи для формулювання стратегічних та оперативних цілей. Приклад таблиці наведено на рис. 1.

Розуміння подальших кроків SWOT-аналізу дозволяє краще формулювати фактори аналізу сильних, слабких сторін, можливостей і загроз. Але при першому опитуванні формулювання цілей і завдань не є метою. Головне – розуміння ситуації зараз і на перспективу, її структуризація у вигляді факторів, які вносяться у первинні таблиці.

Визначені сильні, слабкі сторони, можливості і загрози	Можливості	Загрози
	Можливість 1	Загроза 1
	Можливість 2	Загроза 2
	Можливість 3	Загроза 3
	Можливість 4	Загроза 4
	Можливість 5	Загроза 5
Сильні сторони	Переваги	Виклики
Сильна сторона 1	<i>Цілі і завдання, які дозволяють максимально реалізувати сильні сторони через можливості</i>	<i>Цілі і завдання, які дозволяють за допомогою сильних сторін обернути загрози на свою користь</i>
Сильна сторона 2		
Сильна сторона 2		
Сильна сторона 2		
Слабкі сторони	Виклики	Ризики
Слабка сторона 1	<i>Цілі і завдання, які дозволяють обернути слабкі сторони на сильні, використовуючи можливості</i>	<i>Цілі і завдання, які дозволяють мінімізувати загрози</i>
Слабка сторона 2		
Слабка сторона 3		
Слабка сторона 4		
Слабка сторона 5		

Рисунок 1 – Аналітична таблиця для формулювання стратегічних та оперативних цілей

Наприклад, для заповнення первинних таблиць визначимо наступне: до сильних сторін регіону відносяться зручне географічне розташування на перетині автомобільних шляхів та міжобласних автомобільних шляхів; наявність вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації; багата історико-культурна спадщина; відсутність великої кількості забруднювачів довкілля, забезпеченість трудовими ресурсами; велика кількість молоді; наявність паркових зон; наявність наукового потенціалу; привабливий ландшафт; нормальні кліматичні та природні умови; наявність земель сприятливих у сільськогосподарському відношенні.

До слабких сторін відносяться: низька платоспроможність споживачів продуктів та послуг; значний відтік висококваліфікованої робочої сили за кордон; високий знос комунальних комунікацій; відсутність житлового будівництва; недостатнє фінансування медицини, закладів освіти, культури, спорту та соціального захисту; конкуренція з боку сильніших виробників; низький рівень комунальних послуг та готельного обслуговування; безробіття; висока енергоємність житлово-комунального господарства; відсутність укріплення берегової смуги; недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я та соціального захисту та ін. Приклад SWOT-аналізу екологічної ситуації у м. Дніпро наведено у таблиці 4.

Таблиця 4 – SWOT-аналіз екологічної ситуації у м. Дніпро

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Водні ресурси; - природні ресурси; - багатогалузевий і диверсифікований господарський комплекс (промисловість, будівництво, транспорт, сфера послуг); - вигідне географічне розташування – на перетині транспортних шляхів; - розвинена інфраструктура водного, залізничного, автомобільного транспорту; - працюючі науково-дослідні й проєктні інститути; - зво і мережі професійно-технічних училищ; - розвинена інженерна та комунікаційна інфраструктура; - діючі очисні споруди міста (комплекс механічної, фізикохімічної, біологічної очистки); - створено відділ енергоменеджменту у структурі виконавчих органів міської ради; - системна заміна світильників зовнішнього освітлення на енергоефективні, капітальний ремонт електромереж зовнішнього освітлення; - розгалужена система зелених насаджень; - здійснюється моніторинг атмосферного повітря (стаціонарний, пересувний).	- валовий обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря є найбільшим серед населених пунктів області; - дисперсне розташування промислових і комунальних підприємств, необхідність організації санітарно-захисних зон; - стаціонарні джерела забруднення (металургійні, машинобудівні та енергетичні підприємства) мають високі класи небезпеки; - значна частина забруднення атмосферного повітря припадає на автомобільний транспорт і підприємства; - розміщення в прибережній захисній смузі водосховища ряду виробництв, не сумісних з режимом водоохоронних територій; - існуюча система водоочистки не забезпечує стабільну відповідність води державним санітарним нормам; - відсутність єдиної системи утримання зелених насаджень; - незадовільний стан каналізаційної системи; - значні обсяги промислових стоків х відсутність централізованої зливової каналізації; - полігон тпв необлаштований, немає захисту від забруднення підземних вод; - великі обсяги промислових і побутових відходів; - відсутність ефективного енергоменеджменту та плану дій сталого енергетичного розвитку; - низький рівень впровадження енергоефективних технологій;

Сильні сторони	Слабкі сторони
	- неповне оснащення бюджетних установ і житлового фонду міста засобами обліку та регулювання споживання енергоресурсів; - недостатній розвиток і благоустрій рекреаційної зони вздовж водотоків; - відсутність об'їзних доріг, потужне транспортне навантаження на мостовий перехід; - відсутність аналізу захворюваності населення у зв'язку із забрудненням довкілля; - незадовільний стан природнозаповідного фонду; - незадовільний стан зелених насаджень на території та навколо міста; - відсутність єдиної консолідуючої природоохоронної програми або стратегії; - встановлення газових заправок біля житлових масивів; - система моніторингу атмосферного повітря орієнтована на контроль діяльності підприємств, а не на оцінювання стану атмосферного повітря в зоні житлової забудови.
Можливості	Загрози
- Стимулювання енергоефективності у виробництві та житловокомунальній сфері; - використання альтернативних джерел енергії; - значний кліматичний і технологічний потенціал для впровадження сонячної енергетики; - впровадження енергоощадних технологій; - подальший розвиток екологічного управління; - можливість отримання кредитів від міжнародних фінансових установ.	- Постійна концентрація в місті екологічно небезпечних виробництв; - зростання кількості аварійних ситуацій через зношеність комунальної інфраструктури; - зростання рівня забруднення водних об'єктів внаслідок неефективної системи очищення стічних вод у промисловості та комунальному господарстві; - зростання рівня захворюваності внаслідок забруднення довкілля.

Процес стратегічного планування з застосуванням розширеної SWOT-матриці організують як послідовність кроків:

- аналіз зовнішнього оточення (можливості та загрозу об'єкта дослідження);
- аналіз внутрішнього оточення (сильних та слабких сторін об'єкта дослідження);
- побудови стратегічних та тактичних дій.

Опис здійснюється за допомогою факторів, що мають кількісні оцінки. Фактори зводяться у таблицю, за значимістю не ранжуються.

Переваги методу:

1. Метод застосовний в різних сферах екології та екологічної безпеки.
2. Метод можна адаптувати для будь-якого об'єкта досліджень.
3. Вільний вибір елементів, що піддають аналізу, в залежності від поставленої мети.
4. Може використовуватися як для оперативного контролю, так і для стратегічного планування на період.

Недоліки:

1. Основним недоліком SWOT-аналізу є те, що він належить до групи описових моделей стратегічного аналізу, які показують лише спільні цілі, а конкретні заходи їх досягнення треба розробляти окремо.
2. Результати SWOT-аналізу, як не формалізованого методу, представлені у вигляді якісного опису, що ускладнює його подальше використання.
3. SWOT-аналіз є досить суб'єктивним та дослідницька значимість результатів аналізу надзвичайно залежна від рівня компетенції та професіоналізму аналітика.
4. Проведення якісного SWOT-аналізу вимагає залучення досить великої кількості фахівців з відповідних областей, що підвищує його вартість.
5. Задля реалізації SWOT-аналізу необхідно залучення великих масивів інформації, що потребує значних зусиль і витрат.

Ці недоліки призводять до того, що застосування SWOT-аналізу вимагає паралельного використання інших сучасних методів дослідження. Але, саме SWOT-аналіз дає змогу виявити наявні чи ймовірні проблеми об'єкту, сформулювати сценарії розвитку об'єкту на запланований період.

Завдання

Завдання 1. Ознайомитись з особливостями проведення SWOT-аналізу (див. теоретичну частину).

Завдання 2. Виконати SWOT-аналіз екологічної ситуації у м. Запоріжжі (заповнити таблицю 5).

Таблиця 5 – SWOT-аналіз екологічної ситуації у м. Запоріжжі

Сильні сторони (внутрішні притаманні фактори)	Місце	Слабкі сторони (внутрішні притаманні фактори)	місце
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	
Можливості (зовнішні неконтрольовані фактори)	місце	Загрози (зовнішні неконтрольовані фактори)	місце
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	

Завдання 3. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Що таке SWOT-аналіз і для чого він використовується?
2. Якими чотирма компонентами характеризується SWOT-аналіз?
3. Які категорії факторів включаються у SWOT-аналіз?
4. Які фактори вважаються внутрішніми, а які зовнішніми в SWOT-аналізі?
5. Як визначаються сильні сторони та слабкі сторони у SWOT-аналізі?
6. Що передбачає процес заповнення первинних таблиць у SWOT-аналізі?
7. Яка кількість факторів у комірках таблиці SWOT-аналізу вважається оптимальною?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4. ПРОЦЕДУРА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СТРАТЕГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО МАЮТЬ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Мета роботи: отримати знання з питань процедур участі громадськості під час розробки та прийняття рішень стратегічного характеру, що мають вплив на довкілля; ознайомитись з процедурою організації взаємодії з зацікавленими сторонами, в тому числі громадськістю.

Короткі теоретичні відомості

Розроблення стратегій розвитку міста чи регіону й проведення СЕО відбувалися як паралельні процеси (часткова інтеграція СЕО до процесу планування). Тому важливим є забезпечення координації між групою, яка розробляє проєкт стратегії, і Робочою групою із СЕО.

Етап 1. Підготовчий.

1.1. Ухвалення рішення про проведення СЕО. Рішення щодо проведення СЕО може бути ухвалено міським головою чи міською радою.

1.2. Утворення Робочої групи із СЕО та забезпечення її постійної взаємодії з усіма розробниками стратегії. Робоча група формується з представників органів влади та органів місцевого самоврядування, експертів з охорони довкілля, науковців, представників громадськості та інших зацікавлених сторін. Робочій групі має бути забезпечений вільний доступ до інформації та можливість надавати коментарі й рекомендації розробникам стратегії.

1.3. Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, яким має бути надана можливість прокоментувати проєкт стратегії та звіт про СЕО.

1.4. Визначення кола зацікавлених сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до консультацій і участі. Успішна й ефективна участь громадськості є важливою для успіху СЕО. Проєкт стратегії та звіт про СЕО мають бути своєчасно доведені до відома громадськості. Зацікавленій громадськості повинна бути надана можливість висловити свою думку щодо проєкту стратегії, плану або програми, а також щодо звіту про СЕО. До громадськості в процесі СЕО слід звертатися якомога раніше, а в ідеалі – на момент формування Робочої групи із СЕО. Участь громадськості на цьому ранньому етапі буде свідчити про суспільний інтерес до СЕО, підвищить прозорість процесу, забезпечить можливість виявлення потенційного конфлікту цінностей різних соціальних груп, а також гарантуватиме, що важливі для громадськості питання будуть розглянуті під час визначення сфери охоплення СЕО. В процесі визначення кола зацікавлених сторін слід звернути увагу на соціальні групи, які потенційно можуть постраждати від погіршення стану

довкілля, і на тих, для кого збереження довкілля є одним з основних видів діяльності (науковці, представники громадських екологічних організацій, освітяни).

1.5. Інформування громадськості. Вимоги щодо інформування громадськості сформульовано в статті 5 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). Інформування громадськості є важливою складовою на усіх етапах СЕО. На підготовчому етапі необхідно проінформувати про початок процесу та формування Робочої групи із СЕО.

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО.

2.1. Визначення ключових екологічних проблем (див. приклад у Додатку 2). Огляд екологічних проблем необхідний для того, щоб допомогти зосередити СЕО на тих складових довкілля, які є важливими для громади. Робоча група із СЕО має визначити головні екологічні проблеми міста та регіону на основі аналітичних матеріалів. Рейтинг цих проблем може бути визначений шляхом експертного опитування членів Робочої групи із СЕО, а також більш широкого соціологічного опитування.

2.2. Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки має охоплювати природні, соціально-економічні та культурні ресурси й взаємозв'язки між ними, а також практику землекористування, на яку може потенційно вплинути будь-який з розроблених альтернативних сценаріїв.

2.3. Проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я щодо того, яка інформація має бути включена до звіту про СЕО.

2.4. Підготовка та подання замовником до уповноважених органів заяви про визначення обсягу СЕО стратегії.

2.5. Визначення плану дій і графіка проведення СЕО.

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території міста чи регіону.

3.1. Збір та аналіз інформації про стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Необхідно визначити складові довкілля (як екологічні, так і соціально-культурні), на яких буде зосереджено увагу СЕО. Важливо визначити ключові показники, які характеризують стан складових довкілля (наприклад, показники якості води, показники стану здоров'я населення тощо). Ці показники дадуть можливість особам, які приймають рішення, оцінити зміни у довкіллі, зосередивши увагу на тих параметрах, які реагуватимуть на зміни й створюватимуть зворотний зв'язок, а також на тих параметрах, моніторинг яких буде ефективним. Зібрана інформація дасть можливість оцінити стан довкілля.

3.2. Проведення SWOT-аналізу з точки зору екологічної ситуації. SWOT-аналіз дає можливість виявити сильні й слабкі сторони екологічної ситуації в місті чи регіоні, а також можливості й загрози, які впливатимуть на екологічну ситуацію. Виявлення загроз сприятиме оцінці їхнього впливу на довкілля, а

визначення можливостей сприятиме пошуку шляхів зменшення впливу планованої діяльності на довкілля.

3.3. Проведення аналізу трендів стану довкілля. Якісна оцінка екологічних проблем розвитку міста чи регіону в минулому (з наголосом на головні тенденції та очікувані проблеми) є основою для початку розроблення документації із СЕО. В багатьох випадках 50 % і більше загального часу на проведення СЕО витрачається саме на визначення базового рівня стану довкілля. Водночас такий аналіз дозволяє оцінити альтернативи пропонованій стратегії розвитку міста чи регіону, обумовлені об'єктивними тенденціями зміни стану довкілля.

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність регіональним екологічним цілям).

4.1. Оцінка ступеня врахування регіональних екологічних цілей в стратегічних і оперативних цілях стратегії. Робоча група із СЕО оцінює ступінь врахування природоохоронних регіональних цілей в рамках пропонованої стратегії розвитку. Для цього використовуються екологічне законодавство, регіональні стратегічні документи та екологічні програми.

4.2. Проведення консультацій із громадськістю щодо екологічних цілей. Результати оцінки ступеня врахування регіональних екологічних цілей слід обговорити з громадськістю для того, щоб зібрати зауваження та пропозиції для врахування їх у документації із СЕО.

4.3. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру. Чинники змін у місті чи регіоні можуть бути антропогенними або природними. До чинників змін відносять також регіональну політику та управлінські дії. Зміни екологічної ситуації в регіоні часто обумовлені синергетичною взаємодією економічних, адміністративних, демографічних і соціально-культурних чинників, а також рівнем розвитку промисловості, сільського господарства, науки й технологій. Чинниками змін можуть бути:

- розширення або скорочення певних галузей економіки (гірничодобувна промисловість, енергетика, сільське господарство, переробна промисловість, лісове господарство тощо);
- зміна моделей міського та сільського розвитку;
- розширення або звуження взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями;
- зміни чисельності населення в місті чи регіоні;
- зміни у практиці землекористування.

Важливо також виокремити чинники локального рівня та чинники, пов'язані з регіональними, національними й глобальними впливами.

Чинники більш високого рівня часто пов'язані з національною політикою та міжнародними угодами, спрямованими, наприклад, на збалансований розвиток, збереження біорізноманіття, протидію зміні клімату.

4.4. Проведення оцінки впливу стратегії на складові довкілля та на стан здоров'я й добробут населення. У випадку, коли у стратегії передбачаються конкретні заходи й проекти, що мають територіальну прив'язку, Робоча група із

СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на складові довкілля (вплив на атмосферне повітря, воду, ґрунти, природні ресурси, флору й фауну), а також на стан здоров'я та добробут населення (небезпека для здоров'я населення, соціально-економічні наслідки, поводження з відходами, транспорт, розвиток інфраструктури, естетичні характеристики території, використання ландшафтів для рекреаційних цілей тощо). У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проєктів, оцінка впливів стратегії ґрунтується на експертній оцінці членів Робочої групи із СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів. При цьому оцінюються прямі, непрямі, другорядні, сукупні, синергетичні, короткострокові, тимчасові та довготривалі впливи.

Етап 5. Розроблення документації із СЕО та передача на ухвалення.

5.1. Підготовка звіту про СЕО та рекомендацій щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації стратегії. Усі етапи проведення СЕО мають знайти своє відображення у звіті про СЕО. На основі проведеного аналізу Робоча група із СЕО готує рекомендації щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації стратегії. Під час розроблення стратегій розвитку міст і регіонів не часто розглядаються альтернативні стратегії. Частіше використовується більш гнучкий підхід, що передбачає аналіз різноманітних сценаріїв у межах стратегії. Тому на основі запропонованих рекомендацій можна розробити один або кілька альтернативних сценаріїв реалізації стратегії.

5.2. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості. Обговорення документації із СЕО є суттєвою складовою СЕО, оскільки це дозволяє не лише ознайомити громадськість з результатами СЕО, а й зібрати пропозиції зацікавлених органів влади та громадськості до стратегії. Зацікавлені органи влади можуть оцінити правильність організації процесу СЕО та якість документації із СЕО.

5.3. Розроблення остаточного проєкту документації із СЕО та передача до міської ради для розгляду й ухвалення. Робоча група із СЕО забезпечує врахування у звіті про СЕО рекомендацій зацікавлених органів влади та громадськості (громадських організацій). Невраховані рекомендації також мають бути відображені в документації із СЕО з поясненням причин неврахування. Звіт про СЕО передається органам влади для розгляду та ухвалення. Загалом рекомендації СЕО мають бути максимально враховані в кінцевому варіанті стратегії. Розробники стратегії мають зазначити, які рекомендації були враховані, а які – ні, і чому.

5.4. Забезпечення доступу громадськості до розробленої документації. Розроблена документація із СЕО має розміщуватися на веб-сайті міської ради поряд із затвердженою стратегією розвитку міста чи регіону.

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу впровадження стратегії на довкілля.

6.1. Створення системи моніторингу впливу стратегії на довкілля. Документація із СЕО має містити пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження стратегії на довкілля. Ця система має враховувати той факт, що планування розвитку – це поступовий процес, який залежить від розроблення та схвалення стратегії, відбору проєктів і програм з її реалізації, моніторингу фактичного впливу та запуску нового циклу планування. СЕО має бути складовою частиною усіх цих етапів планування. У зв'язку з цим хід реалізації стратегії необхідно контролювати з урахуванням показників, які характеризують виконання природоохоронних заходів під час реалізації стратегії, та результатів оцінки впливу на довкілля окремих проєктів, які виконуватимуться в рамках стратегії.

6.2. Утворення робочого органу з моніторингу впливу стратегії на довкілля. Для моніторингу впливу стратегії на довкілля має бути утворений робочий орган. Цей орган може функціонувати у складі робочої групи з моніторингу стратегії. До його складу можуть увійти члени Робочої групи із СЕО, зокрема представники громадськості. Робочий орган з моніторингу впливу стратегії на довкілля має забезпечити доступ громадськості та органів влади до результатів моніторингу.

Зацікавлені сторони доцільно виявити на ранньому етапі здійснення СЕО. Початковий перелік осіб та організацій, які можуть бути заінтересовані в обговоренні екологічних і соціальних аспектів проєкту Документів державного планування (ДДП), складають виконавці СЕО на основі даних, отриманих в процесі визначення обсягу СЕО. Початковий перелік заінтересованих сторін включає, як мінімум, наступні групи: органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які можуть бути заінтересовані в реалізації проєкту ДДП; місцеве населення, яке може бути зачепленим екологічними і соціальними наслідками реалізації проєкту ДДП; бізнес-організації, що проявляють інтерес до розвитку території / сфери, зачепленої проєктом ДДП; громадські, наукові, культурні, освітні, релігійні організації та установи, лідери та активісти різних груп і рухів, які можуть внести вклад в реалізацію проєкту ДДП та/або заінтересовані в обговоренні її екологічних, у тому числі здоров'я населення, і соціальних аспектів. Доцільно виявити заінтересовані сторони на основі простих критеріїв, які відображають заінтересованість і можливості участі різних груп у розробленні ДДП та проведенні СЕО (таблиця 6).

В аналіз слід включити, де це можливо, місцевий, регіональний, національний та міжнародний рівні, розглянути інтереси органів влади, громадянського суспільства та приватного сектору (обов'язковим є врахування думки тих соціальних груп, які потенційно можуть найбільше постраждати від погіршення стану довкілля).

У процесі СЕО метод застосовується на підготовчому етапі, а також, за потреби, на тих етапах СЕО, на яких є необхідними консультації із заінтересованими сторонами.

Таблиця 6 – Критерії виявлення заінтересованих сторін

Критерій	Соціальну групу слід віднести до заінтересованої сторони, якщо
Відповідальність	Реалізація ДДП може призвести до виникнення юридичних, фінансових або інших зобов'язань розробника перед цією групою
Вплив	Ця група може суттєво вплинути на досягнення цілей СПП, у тому числі зробити значний внесок в її реалізацію (матеріальний або нематеріальний) або, навпаки, загальмувати рішення, які приймаються
Партнерство	Розробник постійно взаємодіє з цією групою
Залежність	Ця група суттєво залежить від реалізації ДДП, що, зокрема, пов'язано із задоволенням життєво важливих потреб або значним впливом на цю групу
Представництво	Певна група має право представляти свої інтереси щодо ДДП, закріплене законодавством або зумовлене традиціями та культурними особливостями
Спрямованість	ДДП спрямована на цю групу

Досвід хорошої практики SEO свідчить про високу ефективність консультацій, що починаються на початковій стадії SEO і тривають на всіх її етапах.

Для проведення продуктивних консультацій необхідно:

- виявити основні заінтересовані сторони;
- визначити мету консультацій і перелік винесених на обговорення основних положень проєкту ДДП;
- вибрати ефективні методи;
- ретельно спланувати заходи в рамках SEO та скоординувати їх із заходами з обговорення проєкту ДДП.

Доцільною є координація процесу обговорення із зацікавленими сторонами, що проводиться в рамках процесів планування і SEO. Можлива схема такої координації представлена в таблиці 7.

Таблиця 7 – Обговорення із зацікавленими сторонами на стадіях розробки проєкту ДДП та SEO

Етапи процесу		Задачі обговорень із зацікавленими сторонами	Документи для обговорень
планування	SEO		
Ухвалення рішення про розробку проєкту ДДП	Визначення необхідності SEO	Консультації з Мінприроди, МОЗ, або місцевими органами та інформування громадськості	Повідомлення про розробку проєкту ДДП, його цілі і намір здійснити SEO

Етапи процесу		Задачі обговорень із зацікавленими сторонами	Документи для обговорень
планування	СЕО		
Повідомлення про початок розробки проекту ДДП	Визначення обсягу СЕО	Виявлення зацікавлених сторін, розробка плану громадських обговорень	Заява про визначення обсягу СЕО
Підготовка проекту ДДП	Проведення необхідних досліджень і оцінок. Підготовка звіту по СЕО	Консультації згідно з планом громадських обговорень. Збір і документування зауважень і пропозицій	Проект ДДП. Проект звіту про СЕО
Затвердження ДДП		Інформування зацікавлених сторін щодо врахування пропозицій, вироблених в рамках СЕО	ДДП (затверджена версія). Звіт про СЕО (остаточна версія)
Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	Екологічний і соціальний моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	Інформування зацікавлених сторін про хід реалізації ДДП та результати моніторингу	Результати моніторингу, при необхідності – збір коментарів

Основні методи взаємодії із зацікавленими сторонами наведено у таблиці 8.

Таблиця 8 – Основні методи взаємодії із заінтересованими сторонами

Методи	Коментарі щодо застосування	Задача взаємодії
Розміщення інформаційних матеріалів	Матеріали СЕО (підготовлені звіти), нетехнічне резюме, інформаційні брошури, новинні релізи, листівки та повідомлення.	Інформування з метою збору коментарів

Методи	Коментарі щодо застосування	Задача взаємодії
Розміщення інформаційних матеріалів	Розміщення електронних версій на відвідуваних сайтах і розсилка по запиту, розміщення друкованих версій – в суспільно-значущих місцях з можливістю доступу (виділені приміщення в місцевих адміністраціях, бібліотеках, музеях, клубах, магазинах тощо. Публікації новин в ЗМІ	
Консультації з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами	Офіційне листування	Збір рекомендацій, зауважень і пропозицій
Презентації, громадські приймальні	Активне інформування громадськості та інших заінтересованих сторін. Підготовка демонстраційних матеріалів, інформаційних плакатів	Інформування та активне обговорення
Громадські (публічні) слухання, відкриті засідання	Організація спільного обговорення питань різними заінтересованими сторонами	Активне обговорення, збір коментарів
Семінари, круглі стори	Організація тематичних обговорень і пошук прийнятих рішень щодо спірних питань	Активне обговорення, збір коментарів
Робота із зверненнями	Способи подачі звернень і коментарів повинні бути доведені до відома всіх заінтересованих сторін	Збір коментарів
Гаряча лінія	Телефонні та інтернет-гарячі лінії використовуються як для інформування сторін (записана оновлювана інформація на автовідповідачі або оператор), так і для збору коментарів (запис з автовідповідачем або оператором)	Інформування та збір коментарів

Завдання

Завдання 1. Заповнити таблицю 9, закріпити знання з питань процедур участі громадськості під час розробки та прийняття рішень стратегічного характеру, що мають вплив на довкілля (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>).

Таблиця 9 – Громадське обговорення у процесі СЕО

Питання	Відповідь
У який спосіб оприлюднюються Заява про визначення обсягу СЕО, проєкт документа державного планування та звіт про СЕО?	
Термін тривання громадського обговорення Заяви про визначення обсягу СЕО та хто встановлює цей термін?	
У який спосіб Замовник повідомляє громадськість про оприлюднення проєкту документа державного планування та звіту про СЕО?	
Інформація, яку повинне містити повідомлення про оприлюднення проєкту документа державного планування та звіту про СЕО	
Термін тривання громадського обговорення проєкту документа державного планування та звіту про СЕО і хто встановлює цей термін?	
Строки та спосіб подання громадськістю Замовнику зауважень та пропозицій щодо проєкту документа державного планування та звіту про СЕО	
Чи заперечує оприлюднення проєкту документа державного планування та звіту про СЕО проведенню громадських слухань чи будь-яких інших форм їх публічного громадського обговорення?	
Які документи готує Замовник за результатами громадського обговорення?	

Завдання 2. Ознайомитись з процедурою організації взаємодії з зацікавленими сторонами, в тому числі громадськістю в теоретичній частині практичної роботи.

Завдання 3. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. На якому етапі здійснення СЕО доцільно виявити заінтересовані сторони?
2. Які групи включає початковий перелік заінтересованих сторін для обговорення екологічних і соціальних аспектів проєкту ДДП?
3. Які критерії слід використовувати для виявлення заінтересованих сторін?
4. Які рівні слід враховувати в аналізі заінтересованих сторін?
5. Які етапи СЕО передбачають консультації із заінтересованими сторонами?
6. Які кроки необхідні для проведення продуктивних консультацій із заінтересованими сторонами?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ЗВІТІВ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ ДЛЯ МІСТ І РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Мета роботи: ознайомитися із Заявами про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєктів.

Короткі теоретичні відомості

Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (СЕО) – це важливий документ, який готується на початковому етапі стратегічної екологічної оцінки для визначення обсягу, методу та деталізації оцінки екологічних наслідків документа державного планування (ДДП). Цей документ забезпечує чітке розуміння того, які аспекти та питання будуть розглядатися в процесі СЕО, і які методи будуть використовуватися для оцінки можливих екологічних впливів.

Вступна частина зазвичай містить загальну інформацію про документ державного планування, який підлягає оцінці. Це включає мету та завдання ДДП, а також підстави для його розробки. Вступна частина також може описувати правову основу проведення СЕО відповідно до національного законодавства.

Опис документа державного планування є детальним викладенням основних цілей і завдань ДДП. Ця частина включає опис території, на яку поширюється планування, та основних заходів і проєктів, які передбачені документом. Наприклад, це може бути опис розвитку інфраструктури, планування використання земель, будівництва нових об'єктів або модернізації існуючих.

Визначення обсягу СЕО є ключовою частиною заяви. У цій частині визначається, які саме екологічні аспекти будуть розглянуті під час оцінки. Це можуть бути впливи на якість повітря, водні ресурси, біорізноманіття, ґрунти, кліматичні зміни, культурну спадщину та інші аспекти довкілля. Також визначаються потенційні соціальні впливи, включаючи впливи на здоров'я населення, соціальну інфраструктуру та добробут місцевих громад.

Методологія оцінки детально описує методи та підходи, які будуть використовуватися для проведення СЕО. Це може включати використання моделей прогнозування, екологічних індикаторів, експертних оцінок, анкетування місцевого населення та інших підходів. Методологія також включає опис джерел даних, які будуть використовуватися для оцінки.

Залучення заінтересованих сторін є важливою частиною процесу СЕО. У заяві зазначається, які групи заінтересованих сторін будуть залучені до обговорення та консультацій. Це можуть бути органи виконавчої влади, місцеве самоврядування, громадські організації, наукові установи, представники бізнесу та місцеве населення. У заяві описується процес залучення

заінтересованих сторін, включаючи плани проведення громадських слухань, анкетувань та інших заходів для збору думок і коментарів.

Попередній графік робіт містить план проведення основних етапів СЕО, включаючи терміни виконання окремих завдань та ключові дати проведення консультацій і громадських обговорень. Це дозволяє забезпечити прозорість процесу та своєчасне виконання всіх необхідних заходів.

Заява про визначення обсягу СЕО є важливим документом, який забезпечує структурований підхід до оцінки екологічних та соціальних наслідків документа державного планування. Вона допомагає визначити ключові аспекти, які потребують уваги, залучити заінтересовані сторони до обговорення та забезпечити прозорість і ефективність процесу стратегічної екологічної оцінки.

Приклади документів:

1) Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки

[https://eco.cg.gov.ua/web_docs/2145/2019/04/docs/Zayava_Programa%20ONPS_2021-2027%20\(1\).pdf](https://eco.cg.gov.ua/web_docs/2145/2019/04/docs/Zayava_Programa%20ONPS_2021-2027%20(1).pdf)

2) Заява про визначення обсягів стратегічної екологічної оцінки проєкту Плану управління відходами в місті Києві до 2030 року

https://zp.gov.ua/upload/editor/zayava_pro_viznach_obsyagu_seo_2023.pdf

3) Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми економічного і соціального розвитку Запорізької міської територіальної громади на 2023 рік

https://zp.gov.ua/upload/editor/zayava_pro_viznach_obsyagu_seo_2023.pdf

4) Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки
<https://bratska-gromada.gov.ua/zayava-pro-vyznachennya-obsyahu-stratehichnoyi-ekolohichnoyi-ocinky-proektu-heneralnoho-planu-smt-bratske-1565172491/>

5) Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Стратегії економічного розвитку міста Покровська до 2030 р

<https://pokrovsk-rada.gov.ua/upload/editor/ZvFrQ2BbmyvkBFT.pdf>

6) Заява Про Визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту концепції сільського розвитку до 2030 Року

<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=40731b7c-28a9-4cfd-ad1c-c78f1623ce9f&title=ZaiavaProViznachenniaObsiaguStrategichnoiEkologichnoiOtsinkiProektuKontseptsiiSil'skogoRozvitkuDo2030-Roku>

7) Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми економічного і соціального розвитку Покровської міської територіальної громади Донецької області на 2021 рік

<https://pokrovsk-rada.gov.ua/upload/editor/f72hcwSDylHPjtj.pdf>

Завдання

Завдання 1. Розглянути приклади Заяв про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєктів в теоретичній частині практичної роботи.

Завдання 2. Зробити порівняльний аналіз трьох Заяв про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєктів. Заяви можна брати в теоретичній частині роботи або знайти інші в мережі Internet. Заповнити таблицю 10.

Таблиця 10 – Порівняльний аналіз трьох Заяв про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєктів

Підпункт п. 3, ст. 10 ЗУ «Про СЕО»	Назва документа 1	Назва документа 2	Назва документа 3
1) замовник;			
2) вид та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування;			
3) те, якою мірою документ державного планування визначає умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у тому числі щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів);			
4) ймовірні наслідки:			
а) для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;			
б) для територій з природоохоронним статусом;			
в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;			
5) виправдані альтернативи, які необхідно розглянути, у тому числі якщо документ державного планування не буде затверджено;			
6) дослідження, які необхідно провести, методи і критерії, що використовуватимуться під час стратегічної екологічної оцінки;			

Підпункт п. 3, ст. 10 ЗУ «Про СЕО»	Назва документа 1	Назва документа 2	Назва документа 3
7) заходи, які передбачається розглянути для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування;			
8) пропозиції щодо структури та змісту звіту про стратегічну екологічну оцінку;			
9) орган, до якого подаються зауваження і пропозиції, та строки їх подання.			

Завдання 3. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Що таке заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки і для чого вона потрібна?
2. Яку інформацію містить вступна частина заяви про визначення обсягу СЕО?
3. Що включає в себе опис документа державного планування в заяві про визначення обсягу СЕО?
4. Які екологічні та соціальні аспекти розглядаються при визначенні обсягу СЕО?
5. Які методи та підходи можуть використовуватися для проведення СЕО відповідно до методології оцінки, зазначеної в заяві?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6. РОЗРОБКА СУПРОВІДНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДО ПРОЦЕДУРИ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Мета роботи: Ознайомитися із законодавчою базою щодо здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування та основами розробки супровідної документації до процедури СЕО.

Короткі теоретичні відомості

Громадське обговорення рекомендується проводити після підготовки проєкту звіту про СЕО та публікації повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП і звіту про СЕО.

Відповідно до вимог Закону замовник має розмістити проєкт ДДП і звіт про СЕО на своєму офіційному веб-сайті для отримання та врахування пропозицій і зауважень громадськості.

Крім того, повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП і проєкту звіту про СЕО має бути опубліковане у друкованих засобах масової інформації (не менш як у двох), визначених замовником. У невеликих населених пунктах повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП і проєкту звіту про СЕО та передбачену процедуру громадського обговорення доцільно розміщувати у громадських місцях (магазинах, на зупинках громадського транспорту тощо).

Повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО повинно містити таку інформацію:

- 1) повну назву ДДП;
- 2) повне найменування органу, який ухвалюватиме рішення про затвердження ДДП;
- 3) передбачену процедуру громадського обговорення, зокрема:
 - дату початку та строки здійснення процедури;
 - способи участі громадськості (надання письмових зауважень і пропозицій, громадські слухання тощо);
 - дату, час і місце проведення запланованих громадських слухань (у разі проведення);
 - найменування органу, від якого можна отримати інформацію, та адресу, за якою можна ознайомитися з проєктом ДДП, проєктом звіту про СЕО та екологічною інформацією, у тому числі пов'язаною зі здоров'ям населення, що стосується проєкту ДДП;
 - повне найменування органу, до якого подаються зауваження і пропозиції, його поштову та електронну адреси та строки подання зауважень і пропозицій.

Строк громадського обговорення встановлюється замовником і не може становити менш як 30 днів з дня оприлюднення повідомлення. Оприлюднення проєкту ДДП і проєкту звіту про СЕО для отримання пропозицій і зауважень не

виключає можливості проведення громадських слухань, а також будь-яких інших форм публічного обговорення. Якщо громадськість виявляє підвищений інтерес до проєкту ДДП, рекомендується проводити громадські слухання або круглі столи.

Відповідно до вимог Закону за результатами громадського обговорення замовник готує довідку про громадське обговорення (табл. 11), в якій підсумовує отримані зауваження і пропозиції та зазначає, яким чином у проєкті ДДП і проєкті звіту про СЕО враховані зауваження і пропозиції (або обґрунтовує їх відхилення), а також обґрунтовує обрання саме цього проєкту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до ухвалення, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися.

Підсумовуються усі отримані зауваження і пропозиції та обґрунтовується обрання саме цього проєкту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися.

Довідка про громадське обговорення є публічною інформацією. До довідки доцільно додавати отримані письмові зауваження й пропозиції та протокол громадських слухань (у разі проведення).

Громадське обговорення у процесі здійснення СЕО проєктів містобудівної документації слід проводити в порядку, визначеному Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Таблиця 11 – Форма довідки про громадське обговорення

№	Автор зауваження/пропозиції (юридична або фізична особа)	Редакція частини проєкту ДДП/Звіту про СЕО, до якої висловлено зауваження (пропозицію)	Зауваження / пропозиція	Спосіб врахування (повністю враховано, частково враховано або обґрунтовано відхилено)	Обґрунтування*
До проєкту ДДП					
До звіту про СЕО					

*При наявності зауважень чи пропозицій, які обґрунтовано відхилено або частково враховано.

Зазвичай процедура консультацій з уповноваженими органами щодо проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО проводиться одночасно з процедурою громадського обговорення.

Замовник має подати проєкт ДДП, проєкт звіту про СЕО та повідомлення про оприлюднення цих документів (на паперових носіях і в електронному

вигляді) до уповноважених органів влади (підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я).

Після отримання проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО уповноважені органи влади протягом п'яти робочих днів мають розмістити повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП на своєму офіційному веб-сайті із зазначенням замовника. У строк, що не перевищує 30 днів з дня отримання, ці органи мають надати замовнику в письмовій формі зауваження й пропозиції до проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО.

За необхідності уповноваженим органам рекомендується залучати інші органи виконавчої влади або ОМС, спеціалістів і науковців до консультацій у строки, які не перевищують строк подання зауважень і пропозицій, а саме 30 днів з дня отримання проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО.

Усі зауваження й пропозиції, отримані від уповноважених органів протягом встановленого строку, відповідно до вимог Закону замовник має обов'язково розглянути та за результатами розгляду врахувати отримані зауваження й пропозиції або мотивовано їх відхилити.

Відповідно до вимог Закону за результатами консультацій замовник має підготувати довідку про консультації (табл. 12), в якій має підсумувати отримані зауваження і пропозиції та зазначити, яким чином у проєкті ДДП і проєкті звіту про СЕО враховані зауваження та пропозиції. Також замовник має обґрунтувати обрання саме цього ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до ухвалення, серед інших виправданих альтернатив, представлених до розгляду.

Таблиця 12 – Форма довідки про консультації

№	Уповноважений орган	Редакція частини проєкту ДДП/Звіту про СЕО, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження / пропозиція	Спосіб врахування (повністю враховано, частково враховано або обґрунтовано відхилено)	Обґрунтування*
До проєкту ДДП					
До звіту про СЕО					

*При наявності зауважень чи пропозицій, які обґрунтовано відхилено або частково враховано.

Підсумовуються усі отримані зауваження і пропозиції та обґрунтовується обрання саме цього проєкту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися.

До довідки варто додати отримані письмові зауваження та пропозиції. Довідка про консультації є публічною інформацією.

Відповідно до вимог Закону у разі неподання уповноваженими органами пропозицій і зауважень протягом 30 днів з дня отримання проєкту ДДП і проєкту звіту про СЕО вважається, що пропозиції та зауваження відсутні.

Завдання

Завдання 1. На підставі аналізу Звітів СЕО, що є у вільному доступі в мережі Internet змодельовати процедури громадських обговорень та консультацій з уповноваженими органами і заповнити таблиці 8 та 9.

Завдання 2. Надати письмові відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Які основні етапи проводяться у процесі громадського обговорення проєкту ДДП і звіту про СЕО відповідно до законодавства?
2. Яку інформацію повинно містити повідомлення про оприлюднення проєкту ДДП і проєкту звіту про СЕО?
3. Які вимоги до строків проведення громадського обговорення і як замовник має реагувати на отримані зауваження та пропозиції?
4. Які завдання виконує замовник під час консультацій з уповноваженими органами щодо проєкту ДДП та проєкту звіту про СЕО?
5. Як повинна бути організована процедура підготовки довідки про громадське обговорення та довідки про консультації, і яку інформацію вони повинні містити?

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегічна екологічна оцінка : метод. рек. до викон. практ. робіт для здобувачів ступеня магістра освіт.-проф. програми «Технології захисту навколиш. середовища» та освіт.-наук. програми вищ. освіти «Ресурсозбереження в гірничо-металург. комплексі» зі спец. 183 Технології захисту навколиш. середовища / уклад.: О. В. Матухно, І. Г. Миронова, П. К. Ломазов. Дніпро : НТУ «ДП», 2024. 37 с.
2. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) : навч. посіб. / А. В. Павличенко, Л. Л. Палєхова, О. В. Матухно та ін. Дніпро : НТУ «Дніпровська Політехніка», 2024. 254 с.
3. Рудько Г. І., Адаменко О. М., Міщенко Л. В. Стратегічна екологічна оцінка та прогноз стану довкілля Західного регіону України : у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. Г. І. Рудька, О. М. Адаменка. Київ : Букрек, 2017. 472 с.
4. Рудько Г. І., Адаменко О. М., Міщенко Л. В. Стратегічна екологічна оцінка та прогноз стану довкілля Західного регіону України : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. Г. І. Рудька, О. М. Адаменка. Київ ; Чернівці : Букрек, 2017. 584 с.
5. Стратегічна екологічна оцінка комплексного плану : практ. посіб. / С. Кубаха, Є. Маруняк, С. Лісовський та ін. Київ, 2022. 106 с.
URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056686.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).
6. Хандогіна О. В. Стратегічна екологічна оцінка : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. 63 с.
URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057453.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) : навч. посіб. / А. В. Павличенко, Л. Л. Палехова, О. В. Матухно та ін. Дніпро : НТУ «Дніпровська Політехніка», 2024. 254 с.
2. Рудько Г. І., Адаменко О. М., Міщенко Л. В. Стратегічна екологічна оцінка та прогноз стану довкілля Західного регіону України : у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. Г. І. Рудька, О. М. Адаменка. Київ : Букрек, 2017. 472 с.
3. Рудько Г. І., Адаменко О. М., Міщенко Л. В. Стратегічна екологічна оцінка та прогноз стану довкілля Західного регіону України : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. Г. І. Рудька, О. М. Адаменка. Київ ; Чернівці : Букрек, 2017. 584 с
4. Стратегічна екологічна оцінка комплексного плану : практ. посіб. / С. Кубаха, Є. Маруняк, С. Лісовський та ін. Київ, 2022. 106 с.
URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056686.pdf>.
5. Хандогіна О. В. Стратегічна екологічна оцінка : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. 63 с.
URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057453.pdf>.
6. Марушевський Г. Б. Стратегічна екологічна оцінка : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2014. 88 с.
URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi44/0033938.pdf>.

Додаткова:

1. Бєлоконь К. В. Аналіз та оцінка екологічних ризиків : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДІА, 2013. 177 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/ZII/metodychky/do2018/f353321.doc> (дата звернення: 02.06.2025).
2. Бєлоконь К. В., Тарабан Є. В., Вагін А. В. Екологічна та техногенна безпека промислових об'єктів та технологій : метод. вказівки до практ. занять для здобувачів ступеня вищ. освіти магістра спец. 183 "Технології захисту навколиш. середовища" освіт.-проф. програми "Технології захисту навколиш. середовища". Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 50 с.
URL: <http://files.znu.edu.ua/files/ZII/metodychky/2024/0060941.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).
3. Бєлоконь К. В., Тулушев Є. О. Аналіз впливу технологій промислових підприємств та автотранспорту на стан екологічної безпеки атмосферного повітря (на прикладі м. Запоріжжя) : монографія. Запоріжжя : Гельветика, 2020. 308 с.
4. Бондар О. І., Новосельська Л. П., Іващенко Т. Г. Основи біологічної безпеки (екологічна складова) : навч. посіб. Херсон : Грінь Д. С., 2016. 372 с.
5. Волошина Н. О., Волошин О. Г. Оцінка впливу на довкілля : навч.-метод. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. 150 с.

URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052992.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

6. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ ПЛЮС, 2013. 456 с.

7. Єндрюшка Є., Алексєєва Є., Скрильніков Д. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості : аналітич. порівнял. огляд європ. та укр. законодавства та рек. щодо впровадження європ. стандартів в Україні. Львів : ЕПЛ, 2013. 96 с.

8. Забезпечення екологічної безпеки : підручник / М. В. Сарапіна, В. А. Андронов, С. Р. Артем'єв та ін. Харків : НУЦЗУ, 2019. 246 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053286.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

9. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль : посібник. Київ : КНТ ; Дакор ; Основа, 2007. 411 с.

10. Карамушка В. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (Інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність) = Environmental sustainability of strategic initiatives and projects (Integration of Environmental Considerations in Strategic Planning and Project Activities) : практ. посіб. / за ред. В. Кучинського. Київ : К.І.С., 2012. 138 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0043765.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

11. Лисиченко Г. В., Забулонов Ю. Л., Хміль Г. А. Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління. Київ : Наукова думка, 2008. 543 с.

12. Малишева І. В. Екологічний менеджмент та аудит : метод. вказівки до виконання практ. та самот. робіт. Запоріжжя : ЗДІА, 2014. 22 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/ZII/metodychky/do2018/f354584.doc>.

13. Методи оцінки екологічних втрат : монографія / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2004. 288с.

14. Мішенін Є. В., Мішеніна Н. В., Сотник І. М. Конспект лекцій з дисципліни «Теорія еколого-економічного аналізу». Суми : СумДУ, 2004. 151 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi20/0013831.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

15. Моніторинг еколого-економічних систем : тексти лекцій / уклад.: Ж. В. Дерій, Т. І. Зосименко. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 102 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053291.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

16. Носачова Ю. В., Іваненко О. І., Вембер В. В. Екологічна безпека інженерної діяльності : підручник. Київ : Кондор, 2020. 212 с.

17. Пацева І. Г., Мельник-Шамрай В. В., Лук'янова В. В. Оцінка впливу на довкілля : навч. посіб. Житомир : Держ. ун-т «Житомир. Політехніка», 2022. 168 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0053646.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

18. Пономаренко Є. Г., Ломакіна О. С. Екологічний менеджмент і аудит : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 64 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054271.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

19. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні : навч. посіб. / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. Л. Бредіхіна та ін. Харків : Право, 2012. 296 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi44/0034515.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

Інформаційні джерела:

1. Про затвердження Методичних рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 р. № 296 (із змінами, внесеними згідно з наказом Мінприроди від 29.12.2018 р. № 465). URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/MR-provedennya-SEO_iz-zminami.pdf (дата звернення: 02.06.2025).

2. Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм. URL: www.minjust.gov.ua/file/33314 (дата звернення: 02.06.2025).

3. Кейс-стаді «Стратегічна екологічна оцінка» досвід упровадження в містах України. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/529/Keys-Study-CEO.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).

4. Екологія, право, людина. Розділ «Огляд процедур CEO». Електронний ресурс.

URL: <http://epl.org.ua/poshuk/?searchWord=%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4+%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B4%D1%83%D1%80+%D0%A1%D0%95%D0%9E> (дата звернення: 02.06.2025).

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Белоконь Каріна Володимирівна
Матухно Олена Вікторівна

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності G2 «Технології захисту навколишнього середовища»
освітньо-професійної програми
«Технології захисту навколишнього середовища»

Рецензент *Д. В. Прутьков*
Відповідальний за випуск *Ю. О. Белоконь*
Коректор *К. В. Белоконь*